

До спеціалізованої вченої ради Д 12.105.03
у Донбаській державній машинобудівній академії
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Крутогорського Ярослава Володимировича
на тему «Механізм стимулювання впровадження технологій
енергозбереження на промислових підприємствах», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. **Актуальність теми дисертаційної роботи.** Сучасний етап розвитку ринкової економіки вимагає від промислових підприємств шукати якісно нові підходи до ефективного функціонування у мінливому середовищі. Енергозбереження є перевіреним у багатьох країнах світу напрямом стратегічного розвитку, адже вирішує питання раціонального та ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, зменшення негативного впливу на довкілля, економічної безпеки та є частиною сталого розвитку суспільства.

Енергетичні проблеми українських підприємств пов'язані у першу чергу з застарілістю використовуваних технологій, обладнання, а найголовніше це наслідками екстенсивного розвитку економіки. Через постійне зростання ціни на енергоресурси багато підприємств опинились на грані банкрутства, адже підвищення собівартості продукції зробило нерентабельною їхню подальшу діяльність.

Слід констатувати, що незважаючи на намагання держави побудувати енергозберігальний простір, рівень енергозбереження залишається низьким. Впровадження підприємствами окремих енергозберігальних заходів носить фрагментарний характер.

У наукових колах питання стимулювання енергозбереження та енергоефективності залишаються недостатньо розробленими, що спричиняє відсутність єдиного наукового підходу до механізму стимулювання впровадження технологій енергозбереження, його складових елементів, оцінки економічної ефективності впровадження технологій енергозбереження.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження, що полягає в об'єктивній необхідності подальшого розвитку теоретико-методичного підґрунтя та практичних рекомендацій щодо застосування інструментів

08. 12 2017
ДДМА

стимулювання впровадження технологій енергозбереження на промислових підприємствах є актуальною та важливою з погляду її наукової значущості та практичного застосування, а мета, склад завдань і структура дослідження вдало обрані відповідно до логіки дослідження.

Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» Міністерства освіти і науки України за темою: «Організаційні механізми і технології забезпечення інформативності облікових даних в процесі прийняття управлінських рішень» (номер держреєстрації 0115U003311, 2013-2017 рр.), у межах якої досліджено зміст контрольно-облікових інструментів в сфері енергозбереження; та Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за темою «Методологічний базис формування організаційно-економічного механізму диверсифікації джерел енергопостачання у промисловості» (номер держреєстрації 0116U003613, 2016-2017 рр.), де автором обґрунтовано механізм стимулювання впровадження технологій енергозбереження і вибору стратегії управління енергоефективністю промислового підприємства.

Особистий внесок дисертанта полягає у вирішенні важливого наукового завдання щодо теоретико-методичного обґрунтування та формування організаційно-економічного забезпечення механізму стимулювання промислових підприємств до впровадження технологій енергозбереження.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 179 найменувань, містить 29 рисунків, 14 таблиць, 3 додатків. Загальний обсяг роботи – 197 сторінок комп'ютерного тексту.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій.

Знайомство зі змістом дисертаційної роботи Я.В. Крутогорського дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, що містяться в ній, є достовірними і обґрунтованими. Зміст дисертаційної роботи охоплює основні аспекти обраної теми дослідження. Достовірність отриманих результатів підтверджується широким використанням публікацій вітчизняних і зарубіжних авторів за темою дослідження, аналізом вітчизняної нормативної бази та європейського законодавства у сфері управління енергетикою, енергоменеджменту, статистичних даних Державної служби статистики, аналітичних доповідей науково-дослідних інститутів.

Достовірність основних положень і висновків дисертації визначається тим, що вони отримані при використанні наступних методів та прийомів проведення наукових досліджень, зокрема: узагальнення, аналізу та синтезу (для доповнення економічними характеристиками сутності понять «енергозбереження» та «енергоефективність»), методів економіко-математичного моделювання, функціонально-цільовий підходу, статистичного та порівняльного методу (для встановлення функціонального зв'язку між фінансовими результатами господарювання та витратами первинних і

вторинних паливно-енергетичних ресурсів; при розробці системи комплексної оцінки ефективності запровадження заходів з енергозбереження на промислових підприємствах), процесного і ситуаційного підходу (для уточнення складу чинників впливу на результативність прийняття рішень щодо впровадження технологій енергозбереження); абстрактно-логічного підходу (для формулювання висновків за результатами дослідження).

Висновки та пропозиції автора, викладені у дисертаційній роботі, повністю відображають основні результати проведеного дослідження.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується їх апробацією на наукових та науково-практичних конференціях, у тому числі закордонних, публікаціями у наукових фахових виданнях України та періодичних виданнях інших держав, у виданнях, що включено до міжнародних наукометричних баз даних, публікацією у закордонній монографії.

3. Ступінь новизни наукових результатів, отриманих автором дисертації. Наукова новизна результатів, одержаних в кандидатській дисертації Крутогорського Я.В. полягає в тому, що дана робота є комплексним дослідженням, в якому поглиблено теоретичні засади, удосконалено методичні підходи до впровадження технологій енергозбереження на промислових підприємствах.

До числа найвагоміших результатів дисертаційної роботи можна віднести наступне:

1. Розвинуто теоретичне обґрунтування сутності поняття «енергозбереження» яке запропоновано розуміти як комплекс дій, спрямованих на досягнення прогресивних результатів раціонального та ефективного використання енергетичних ресурсів з метою заощадження енергії, зменшення витрат та втрат паливно-енергетичних ресурсів, зниження негативного впливу на довкілля, отримання корисного соціально-економічного ефекту. Поняття «енергоефективність» віднесено до категорії комплексного показника, що відображає відношення між кількістю отриманих результатів до кількості вхідної енергії у відповідності до існуючого рівня розвитку техніки та технології, економічної доцільності та з урахуванням вимог до охорони довкілля (с. 19).

2. Запропоновано розглядати інституційне забезпечення впровадження технологій енергозбереження як сукупність інституційних структур, законодавчих регулятивних норм та правил діяльності, що повинні базуватися на вивченні та розумінні відношення споживачів до енергоспоживання, розробці відповідних програм та забезпеченні умов для їх успішної реалізації, стимулюванні добровільної діяльності промислових підприємств у сфері енергоефективності. Це дозволило автору зробити висновок, що впровадження змін в інституційне забезпечення буде сприяти більш ефективній реалізації інвестиційних проектів технологій енергозбереження та призведе до зменшення енергоемності виробництва (с. 41-42).

3. Безпосередній науковий інтерес викликають визначені, на основі аналізу світового досвіду з енергозбереження, принципи політики впровадження технологій енергозбереження: законність, відкритість, прозорість та об'єктивність, взаємодія, підпорядкованість та відповідальність, стабільність та розвиток. Подане авторське визначення енергозберігальної політики промислового підприємства як офіційно прийнятої вищим керівництвом політики, що встановлює орієнтири, норми, правила та завдання в економічній, техніко-технологічній, фінансовій та екологічній сфері функціонування підприємства на засадах енергозбереження (с.57-58).

4. Особливої уваги заслуговує удосконалення наукового підходу до впровадження системи енергетичного менеджменту на промислових підприємствах, із визначенням компонентів: принципів, функцій, видів забезпечення, організаційних структур, мети, задач, методів, інструментів, об'єктів та суб'єктів (с.58-62). При цьому практичний інтерес представляє запропонована послідовність виконання процедур на попередньому та функціонуючому етапі (с.64-66).

5. Дістало подальшого розвитку систематизація чинників, що впливають на визначення та реалізацію потенціалу енергозбереження промислових підприємствах України, а саме фінансово-економічні чинники, організаційні чинники, інституціональні чинники, техніко-технологічні чинники. Це дозволить визначати пріоритетні важелі стимулювання впровадження технологій енергозбереження та підвищувати обґрунтованість відповідних управлінських рішень в рамках ситуаційного підходу (с.89).

6. Оригінальною слід вважати розробку методики впровадження інструментів (інноваційно-інвестиційних, виробничо-господарських, кредитно-фінансових, соціально-мотиваційних, контрольних-облікових) механізму стимулювання технологій енергозбереження. Особливістю розробки є те, що автором чітко обґрунтовані та визначені етапи реалізації запропонованих інструментів стимулювання впровадження технологій енергозбереження(с.91).

7. Автором удосконалено методичне забезпечення оцінки економічної ефективності впровадження технологій енергозбереження, яке на відміну від розповсюдженого на промислових підприємствах, включає у себе елементи економічних та неекономічних методів проектного аналізу при визначенні якості управління енергоспоживанням на кожному етапі реалізації технологій енергозбереження (с.112-113).

8. В роботі удосконалено методичний підхід до кількісної оцінки впливу організаційно-економічних чинників на енергоємність продукції, що базується на структурно-логічному аналізі даного процесу, сукупності показників, якими оцінюють вплив кожного чинника і методах детермінованого факторного аналізу. Це дозволило автору підвищити обґрунтованість використання організаційно-економічних чинників в управлінні енергоспоживанням, оцінити масштаб можливих наслідків їх дії на динаміку енергоємності.

4. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні узагальнення, методичні та прикладні положення та пропозиції, одержані автором в результаті дослідження, доведено до рівня практичних розробок, які можуть бути використані у практичній діяльності промислових підприємств. Запропоновані науково-методичні рекомендації мають практичне значення для різних рівнів управління енергетичними процесами в Україні.

Результати дисертаційного дослідження, висновки та рекомендації, що містяться у роботі схвалені та використовуються у практичній діяльності промислових підприємств та наукових установ України. Доцільність їх впровадження підтверджено документально: ПрАТ «Бетонмаш» (довідка від 28.02.2017 р. №01-01/330/1) використано положення щодо проведення комплексу дій з оцінки стану енергозбереження, виявлено напрями його покращення; Інститутом економіки промисловості Національної академії наук України (довідка від 02.02.2017 р. №127/к-56) використані розроблені методичні рекомендації з впровадження енергоефективних заходів в управління підприємством; ПрАТ «Інститут керамічного машинобудування «Кераммаш» (довідка від 11.02.2017р. №02/15) застосовуються положення щодо реалізації інструментів стимулювання впровадження технологій енергозбереження.

Теоретико-методичні положення та практичній інструментарій механізму стимулювання впровадження технологій енергозбереження промислових підприємств використано у навчальному процесі ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ) при викладанні дисциплін «Облік і аудит», «Облік і оподаткування», «Економіка підприємства», «Регіональна економіка», «Інноваційний розвиток підприємства», «Соціальна відповідальність» (довідка № 68-17-111/1 від 07.02.2017 р.).

Використання теоретичних, науково-методичних та практичних рекомендацій з оцінки економічної ефективності впровадження технологій енергозбереження та використання інструментів механізму стимулювання технологій енергозбереження у практичній діяльності суб'єктів господарювання надає можливість до ефективної та конкурентоспроможної діяльності на засадах енергозбереження і енергоефективності.

5. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях. Основні положення та результати дослідження опубліковано у 11 наукових публікаціях, з яких п'ять – у наукових фахових виданнях, які включено до наукометричних баз, одна – в іноземному, один розділ у колективній монографії (зарубіжне видання); чотири тези у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 6 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 4,88 ум.-друк. арк.

Представлений автореферат дисертації достатньо повною мірою відображає зміст основних положень дисертаційної роботи.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Оцінюючи загалом позитивно дисертаційну роботу Я.В. Крутогорського, вважаю за доцільне висловити наступні зауваження:

1. У параграфах 1.1 та 1.3 результати аналізу наукових підходів до визначень понять «енергоефективність» та «енергоменеджмент» мають переважно описовий характер, доцільно було б застосувати більш критичний підхід до альтернативних наукових поглядів.

2. В заявленому у Змісті роботи п. 2.2. «Передумови стану використання потенціалу енергозбереження на промислових підприємствах» назва розділу і зміст не відповідають один одному. У параграфі систематизовано інструменти механізму стимулювання енергозбереження промислового підприємства, тому на нашу думку назву краще викласти в такій редакції: «Інструменти механізму стимулювання енергозбереження промислових підприємств».

3. В таблиці 2.4. (с.86) робиться висновок про незадовільний стан впровадження технологій енергозбереження на українських промислових підприємствах, проте в таблиці 3 автореферату наводяться данні тільки по ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг». На наш погляд, доцільно було навести вибірку із більшої кількості підприємств, та порівняти показники впровадження енергозберігаючих технологій з аналогічними підприємствами країн ЄС та світу.

4. Досліджуючи основні переваги та недоліки наявного методичного забезпечення оцінки економічної ефективності впровадження технологій енергозбереження на промислових підприємствах (п. 2.3.), вважаємо, що достовірність результатів оцінки значно підвищиться, якщо використовувати більше, ніж одну методику, комбінуючи її з іншими методиками схожих напрямів.

5. Дисертантом запропоновано методичний підхід до кількісної оцінки впливу організаційно-економічних чинників на енергоемність продукції, що базується на структурно-логічному аналізі даного процесу. Проте, наприкінці роботи хотілося б бачити якийсь прогностичний фінансовий та\або соціально-економічний ефект від його застосування.

Втім, висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

7. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Крутогорського Я.В. «Механізм стимулювання впровадження технологій енергозбереження на промислових підприємствах» є самостійно виконаною автором і завершеною науково-дослідною роботою, яка відзначається актуальністю, отриманими новими науково обґрунтованими результатами, що вирішують важливе наукове завдання і мають практичне значення для ефективного розвитку промислових підприємств. Структура та обсяг роботи відповідають встановленим вимогам, а автореферат є ідентичним дисертації і повною мірою розкриває викладені в ній наукові розробки. Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані й опубліковані.

